

Zahtjevi GOOD Inicijative za uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja u škole

ŠTO ZAGOVARAMO?

Kurikulum prije svega

Kurikularni pristup orijentiran na ishode je vizija obrazovanja koju GOOD Inicijativa godinama zagovara i promiče kao najbolji način prenošenja znanja i poučavanja. Ishodima učenja određuje se što učenik/ca treba znati, razumjeti i biti u stanju učiniti nakon određenog razdoblja učenja, odnosno poučavanja.

Glavni ishod građanskog odgoja i obrazovanja jeste razvijanje građanske kompetencije. Kako bi se učeniku pomoglo da kao građanin bude učinkovit na razini lokalne, nacionalne i međunarodne zajednice, u kurikulumu se razvoj složene građanske kompetencije osigurava istovremenim promicanjem dviju kompozitnih dimenzija: funkcionalne i strukturalne.

Funkcionalnu dimenziju čine tri međusobno povezane i ovisne komponente:¹

- građansko znanje i razumijevanje,
- građanske vještine i sposobnosti,
- građanske vrijednosti i stavovi.

Komponentne strukturalne dimenzije izvedene su iz prava i odgovornosti koje građanin ima u sklopu pojedine zajednice, a koje mu/joj omogućuju da se u njima potvrđuje kao ljudsko biće, politički akter, pripadnik određene društvene zajednice, pripadnik određene kulturne grupe, gospodarski akter i čimbenik održivog razvoja. U skladu s tim, strukturalnu dimenziju čini šest sljedećih komponenti:

- (ljudsko)pravna,
- politička,
- društvena,
- (inter)kulturna,
- gospodarska,
- ekološka.

Građanski odgoj i obrazovanje kao zaseban, obavezni predmet

Građanski odgoj i obrazovanje kao obavezni zasebni predmet uz dodatnu provedbu građanskog odgoja i obrazovanja kao međupredmetne teme je primjerena osnova da se ispune svi ishodi predviđeni kurikulumom te razviju građanske kompetencije.

Građanski odgoj i obrazovanje postavljen isključivo kao međupredmetna tema nije dovoljan iz nekoliko razloga. Prije svega se to odnosi na nepripremljenost cjelokupnog obrazovnog sustava da na kvalitetan način obrađuje međupredmetne teme. Ranije navedena istraživanja pokazala su da veliki broj ispitanih učitelja i nastavnika nije imao nikakvog doticaja sa sadržajima koje bi trebali integrirati u svoj predmeti u okviru građanskog odgoja i obrazovanja. Prema rezultatima istraživanja o eksperimentalnoj provedbi, prema mišljenju ispitanih učitelja i nastavnika, za najveći broj ispitanika (oko 60%) prepreke uvođenju GOO-a

---

¹ http://www.azoo.hr/images/Kurikulum_gradanskog_odgoja_i_obrazovanja.pdf

u škole ne treba tražiti ni u kurikulumu GOO-a ni u nastavnicima ni u školi, već u sistemskim nedostacima koji su posljedica loših obrazovnih politika. Riječ je ponajprije o nesustavnoj pripremi i provedbi reformi odgoja i obrazovanja, opterećenoj školskoj satnici i nedostatku političke volje da se GOO uvede u škole. Oko polovice ispitanih učitelja i nastavnika još navodi izostanak odgovarajućih obrazovnih programa na nastavničkim fakultetima, nedostatak odgovarajućih priručnika, udžbenika i stručne literature te preopterećenost učitelja i nastavnika motiviranih za GOO drugim obvezama u školi, ali i nerazvijenost društvene svijesti o potrebi pripreme mladih za ulogu građanina. Za dvije petine problem treba tražiti u nepostojanju strukovne potpore GOO-u i nezainteresiranosti većine sudionika odgoja i obrazovanja za to područje.²

O neodgovarajućoj pripremljenosti odgojno-obrazovnog sustava za provedbu međupredmetne nastave, dovoljno govori i podatak iz istraživanja provedenog 2015. godine o stavovima i znanjima maturanata o društvenim i političkim procesima koje su zajednički proveli GOOD Inicijativa, GONG i Institut za društvena istraživanja.³ Istraživanje je pokazalo da dobar dio učenika ne prepoznaje da se programi građanskog odgoja i obrazovanja i zdravstvenog odgoja provode u njihovim školama, iako oni jesu dio obveznog nastavnog programa.

Demokratizacija škole

Putem građanskog odgoja i obrazovanja potrebno je raditi na jačanju uloge vijeća učenika, vijeća roditelja i demokratskog modela upravljanja ustanovama, kako bi se mijenjala i školska klima, a učenici tijekom školovanja mogli iskusiti i naučiti kako demokracija funkcionira u svakodnevnom životu. Na taj način ćemo osigurati da se smanji raskorak između sadržaja koje učenici uče na nastavi i njihovog svakodnevnog života te da demokratski i participativni pristup bude nešto svima nama blisko, povezano s iskustvom i primjenjivo u životu. Ovim putem građanski odgoj i obrazovanje pridonosi transformaciji škola u demokratske institucije, koje uče i žive demokraciju.

Način vrednovanja predmeta

Vezano uz način vrednovanja sadržaja i predmeta, u razdoblju eksperimentalne provedbe treba naći primjereni oblik vrednovanja koji može, ali i ne mora nužno uključivati broјčano ocjenjivanje imajući u vidu ciljeve i svrhu građanskog odgoja i obrazovanja.

Kriteriji poučavanja i podrška nastavnicima i stručnom osoblju škola

Za poučavanje predmeta građanskog odgoja i obrazovanja potrebno je kontinuirano stručno osposobljavati učitelje/ice i nastavnike/ce te osigurati poticajno okruženje za njihov profesionalni razvoj u cijelosti, a osobito za ovo područje. Pod pretpostavkom da su ti preduvjeti ispunjeni, svaki nastavnik i učitelj može steći kompetencije potrebne za poučavanje građanskog odgoja i obrazovanja, kao i za njegovo međupredmetno provođenje.

Smatramo da Agencija za odgoj i obrazovanje treba ponuditi stručnu podršku razvoju programa osiguranjem uvjeta za profesionalni razvoj u području aktivnog građanstva i u tom smislu osposobljavanje za građanski odgoj i obrazovanje treba postati jednim od prioriteta

² Spajić-Vrkaš, "Eksperimentalna provedba", 146-147.

³ Institut za društvena istraživanja, GONG & GOOD Inicijativa (2015) „Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola“, Zagreb

stručnog osposobljavanja u narednom razdoblju. Također, treba poticati izradu priručnika i nastavnih materijala radi kvalitetnijeg procesa poučavanja i učenja.

U području visokoškolskog obrazovanja treba ostvariti mogućnost uvođenja kolegija "Građanski odgoj i obrazovanje" kao i kolegija koji prate pojedine strukturne dimenzije kurikuluma. Također, nužno je izraditi interdisciplinarni poslijediplomski program obrazovanja i stručnog usavršavanja nastavnika kao i razvijati istraživačke kapacitete kvantitativne i kvalitativne metodologije koji bi dugoročno doprinosili poboljšanju kvalitete građanskog odgoja i obrazovanja. Praćenje i vrednovanje eksperimentalne provedbe kurikuluma GOO-a u školskoj godini 2012./2013 pokazalo je da je samo je 11% ispitanih učitelja i nastavnika steklo znanja i vještine za rad u GOO-u i srodnim područjima tijekom studija, što znači da ih je velika većina potrebne kompetencije morala stjecati naknadno, kao dio stručnog usavršavanja koje u ovom području nije bilo ni sustavno ni cjelovito, kakvim je, uostalom, ostalo do danas.⁴

PREDUVJETI I PREPORUKE ZA UVOĐENJE GOO U ŠKOLE

Prijedlozi koraka u strateško-političkom obrazovnom okviru

1. Unaprijediti tekst Kurikuluma GOO-a uvažavajući mišljenja i prijedloge učitelja/nastavnika i učenika (skraćivanje sadržaja, pojašnjenje ishoda, bolje usklađivanje ishoda s dobi učenika, određivanje modela i kriterija vrednovanja postignuća učenika).
2. Odrediti pokazatelje postignuća prema odgojno-obrazovnim ciklusima i modelima provedbe kurikuluma GOO-a i razviti sustav osiguranja kvalitete u GOO-u.
3. Uvesti GOO u sve osnovne i srednje škole prema modelima predloženim u kurikulumu GOO-a i s tim u vezi osigurati odgovarajuću satnicu za provedbu kurikuluma GOO-a.

Prijedlozi koraka institucionalne podrške školama i nastavnicima

4. Osigurati uvjete za izradu uputa, priručnika, udžbenika i drugoga nastavnog materijala prema ishodima kurikuluma GOO-a za pojedine cikluse i modele provedbe.
5. Osigurati materijalnu potporu školama i učiteljima i/ili nastavnicima u provedbi kurikuluma GOO-a, uključujući razmjenu iskustava među učiteljima, odnosno nastavnicima koji provode kurikulum.
6. Odrediti ključne dimenzije nastavničke kompetencije za GOO u odnosu na različite modele provedbe GOO-a određene kurikulumom i te dimenzije učiniti obveznom komponentom akreditacije svih učitelja i nastavnika i, posebno, nastavnika GOO-a.
7. Uvesti GOO na prvu ili drugu godinu diplomskog studija na sve nastavničke fakultete kao obvezan kolegij (minimalno) ili modul (maksimalno) uz obvezu povezivanja teorije i praktičnih vježbi u školama i s opterećenjem od najmanje 10 ECTS bodova.
8. Uvesti GOO kao obveznu dimenziju u sklopu stjecanja nastavničke kompetencije u dopunskom pedagoško-psihološkom obrazovanju za sve stručnjake koji rade u nastavi a koji nisu završili nastavnički fakultet.

---

⁴ Spajić-Vrkaš, Vedrana "Eksperimentalna provedba kurikuluma Građanskog odgoja i obrazovanja - Istraživački izvještaj", Zagreb 2014.

9. Izraditi bazu podataka o potrebama škola za stručnim usavršavanjem u GOO-u koja se periodično obnavlja i organizirati sustavno i kontinuirano stručno usavršavanje učitelja i nastavnika u tom području s osloncem na analitičke pokazatelje.
10. Osigurati potrebne uvjete za uključivanje svih relevantnih čimbenika u sustav obrazovanja i stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika za GOO, kao i u nastavu GOO-a, osobito organizacija civilnog društva koje kroz dulje vremensko razdoblje ostvaruju respektabilne rezultate u tom području.
11. Uvesti sustav identifikacije i priznanja školama u kojima se ostvaruje dobra praksa u GOO-u i osigurati potrebne uvjete za širenje dobre prakse na druge škole. priprema učenika za izbore za predsjednika/cu razreda i predstavnika/cu razreda u vijeću učenika postanu obvezne dimenzije provedbe kurikuluma GOO-a u svim razredima u osnovnoj i srednjoj školi.
12. Osigurati da učitelji i nastavnici neposredno više sudjeluju u odlučivanju o pitanjima odgoja i obrazovanja na izvanškolskim razinama.
13. Osigurati da volonterski rad učenika/društveno koristan rad, projektna nastava i priprema učenika za izbore za predsjednika/cu razreda i predstavnika/cu razreda u vijeću učenika postanu obvezne dimenzije provedbe kurikuluma GOO-a u svim razredima u osnovnoj i srednjoj školi.
14. Osigurati da učenici više sudjeluju u odlučivanju o pitanjima za koja su neposredno zainteresirani kroz učenička vijeća na lokalnoj, županijskoj i nacionalnoj razini.

Prijedlozi institucionalnih koraka podrške akademskom pristupu razvijanja GOO

15. Istraživanje nastave GOO-a u svim osnovnim i srednjim školama uključiti među prioritete istraživačke politike u području odgoja i obrazovanja.
16. Podržati osnivanje novoga i/ili jačanje postojećeg istraživačko-obrazovnog centra u području GOO-a sa zadatkom kontinuiranog praćenja i vrednovanja postignuća učenika u GOO-u.

Prijedlozi koraka u svakodnevnom školskom okruženju

17. Nastavu GOO-a više povezati sa svakodnevnim životom učenika i s učenicima dogovarati nastavne sadržaje i teme u GOO-u te načine njihove obrade.
18. GOO provoditi korištenjem interaktivnih, istraživačkih i suradničkih metoda učenja s naglaskom na istraživačko-projektnu nastavu, debatu i izvannastavne aktivnosti.
19. Poticati učenike na kritičko promatranje i analizu stvarnih društvenih problema s naglaskom na različita motrišta.
20. Osigurati različite izvore za učenje u GOO-u s naglaskom na materijale namijenjene djeci i mladima.
21. Osigurati uvjete za veću aktivnost učenika u odlučivanju o školskim pitanjima i njihova mišljenja poštovati pri odlučivanju o školskim pitanjima. Važnim držimo jačati ulogu vijeća učenika kao jednog od modela participacije.
22. Jačati interes učenika za zbivanja u školi i lokalnoj zajednici istraživanjem problema i zajedničkim traženjem rješenja.
23. Uspostaviti učinkovitu suradnju s roditeljima, organizacijama civilnog društva i drugim relevantnim lokalnim akterima u nastavi GOO-a, osobito s organizacijama mladih i za mlade. U uskoj je vezi upravo jačanje uloge vijeća roditelja.
24. Učiniti GOO instrumentom razvoja škole kao demokratske zajednice učenja.